

Процесс рыночных реформ в электроэнергетике Украины усложняется рядом факторов. Это незавершенность приватизации в отрасли, многочисленные долги энергокомпаний, перекрестное субсидирование а также отсутствие полноценного рынка топлива.

Выводы из проведенного исследования. Одной из важнейших проблем, подлежащих решению до начала реформирования рынка, должна быть ликвидация льготных тарифов для отдельных категорий потребителей и отмена единых розничных тарифов. Исходя из этого потребуются коррекция сроков внедрения этапов реформирования действующего ОРЕ.

Для внедрения новой модели необходимо принятие Закона Украины «Об основах функционирования рынка электрической энергии Украины» и внесение изменений в Закон Украины «Об электроэнергетике».

Учитывая возможные отрицательные последствия для экономики и электроэнергетики Украины предполагаемого дерегулирования рынка электроэнергии, которые имели место в ряде зарубежных стран, до начала реформирования действующего ОРЕ в условиях мирового финансово-экономического кризиса необходимо всесторонне проанализировать возможные риски как для электроэнергетики, так и экономики страны.

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Commission Communication to the European Parliament and Council, The Internal Market in Energy: Coordinated Measures on the Security of Energy Supply, COM (2002) 488 final [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>.
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
3. Паливно-енергетичний комплекс України: готовність до євро інтеграції. [Аналітична доповідь Центру Разумкова] // Національна безпека і оборона. – 2002. – № 9. – Ст. 2-27.
4. Про електроенергетику : Закон України від 16.10.1997 № 575/97-ВР / Верховна Рада України. – Режим доступу [Електронний ресурс] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр>
5. Про забезпечення роботи оптового ринку електроенергії України Постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.1996 № 207 / Кабінет міністрів України. – Режим доступу [Електронний ресурс] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/207-96-п>.
6. Стогній Б.С. Енергетична безпека України. Світові та національні виклики [Текст] / С.П. Денисюк, Б.С. Стогній, О.В. Кириленко. – К. : Українські енциклопедичні знання, ТЕКСТ, 2006. – 408 с.
7. Шидловський А.К., Випанасенко С.І., Ворохов Л.П. Тенденції розвитку енергетики України: Навчальний посібник. – Д. : Національний гірничий університет, 2005. – 104 с.
8. Экономика европейской интеграции : учеб. пособие / Д.С. Зухба, Л.В. Сорокина, Г.А. Пономарева и др. ; [под ред. В.В. Деметьев и др.] ; Донецкий национальный технический ун-т и др. – Донецк : ДонНТУ, 2006. – 160 с.

УДК 338.439.5

Руда О.Л.

кандидат економічних наук

Вінницького національного аграрного університету

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто основні проблеми розвитку зернового ринку. Проаналізовані об'єми експорту зерна основними країнами-імпортерами та експорт зерна з України. Запропоновані шляхи забезпечення конкурентоспроможності зерна.

Ключові слова: ринок зерна, глобалізація, експорт, імпорт, зовнішньо-економічна політика, конкурентоспроможність.

Рудая О.Л. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЗЕРНА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

Рассмотрены основные проблемы развития зернового рынка. Проанализированы объемы экспорта зерновых основными странами-импортерами и экспорт зерна из Украины. Предложены пути обеспечения конкурентоспособности зерна.

Ключевые слова: рынок зерна, глобализация, экспорт, импорт, внешне-экономическая политика, конкурентоспособность.

Ruda O.L. PROGRESS OF MARKET OF GRAIN TRENDS ARE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION OF ECONOMY

The basic problems of grain-growing market development are considered. Analysed volumes of export of grain by basic countries-importers and export of grain from Ukraine. Offer ways of providing of competitiveness of grain.

Keywords: market of grain, globalization, export, import, outwardly-economic politics, competitiveness.

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки України займає провідне місце серед галузей народного господарства, а галузь виробництва зерна є галуззю стратегічного та експортно-орієнтовного значення. Проте, трансформаційні процеси в аграрній сфері суттєво вплинули на механізм формування та використання зернових ресурсів України як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні та практичні аспекти розвитку виробництва та експорту в зерновому господарстві відображені в працях таких авторів: В. Г. Андрійчук, В. І. Бойко, М. Я. Дем'яненко, С. М. Кваша, М. І. Кісіль, І. І. Лукінов, В. Я. Месель-Веселяк, П. Т. Саблук, Л. М. Худолій, О. М. Шпичак та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення тенденцій зернового ринку в умовах глобалі-

зації економіки та дослідження зв'язків між різними країнами з питань експорту зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наша країна стала на поріг глобалізаційних процесів, які проявляються у поглибленій взаємодії національних економік різних країн. Співробітництво у глобальному розумінні відкриває великі можливості для реалізації потенціалу аграрного сектора національної економіки та ставить перед нею нові виклики. Спостерігаються не лише посилення глобалізаційних процесів, але й посилення глобальних економічних тенденцій. Мова йде не лише про вплив світового аграрного ринку на сільське господарство України, але і про формування консолідованих тенденцій на різних світових товарних і фондових ринках. З вступом у СОТ перед державою постало завдання активізації трансформаційних зрушень в галузях аграрної економіки. Саме завдяки

членству в СОТ Україна зможе перейняти досвід та практику багатьох європейських країн щодо ефективного прикордонного співробітництва в різних галузях економіки, захисту внутрішнього ринку та вітчизняних товаровиробників від недобросовісної конкуренції з боку іноземних постачальників.

Сьогодні практично всі країни світу постали перед серйозним викликом: як уникнути економічного спаду й зберегти активний темп розвитку в умовах нестабільності на фінансових і продовольчих ринках. За даними продовольчої комісії Організації Об'єднаних Націй (ФАО) за останні 50 років світові ціни на основні продукти харчування досягли внятковно високого рівня, причому за 2010-2011 роки зростання цін на продовольчі товари було особливо стрімким. З одного боку, це стимул для розвитку аграрного сектора, з іншого – серйозний виклик.

Разом з підвищенням цін на світовому і українському ринку зазначені тенденції не зумовили адекватне підвищення прибутковості господарювання. Отже, за рахунок підвищення цін на зернову продукцію, що зумовлено, перш за все, наслідками продовольчої кризи, їх рівень не дав змоги в повній мірі компенсувати витрати на виробництво та одержати відповідний прибуток.

Свого часу Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова «Про заходи щодо запобігання негативних наслідків для агропромислового комплексу зумовлених міжнародною фінансовою кризою», в якій передбачені заходи, направлені на збалансовані підходи, зокрема впровадження сучасних технологій, дотримання науково обґрунтованих сівозмін, диверсифікація та технологічне переоснащення на базі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку з метою підвищення конкурентоздатності продукції [4].

Зазначений нормативний документ відіграв позитивну роль, сприяв активізації зовнішньої торгівлі. В цілому можна вважати, що зняття обмежень на експорт зерна мало прямий вплив на його зростання.

Отже, українські виробники зерна мають достатній запас цінової конкурентоздатності на світовому ринку, а вступ до СОТ покращив можливості експорту, що дозволило експортерам суттєво наростити обсяги експорту даної продукції.

Разом з тим слід усвідомлювати, що у випадку певних кліматичних катаклізмів українська еконо-

міка буде змушена оперативнo адаптуватися до будь-якої ситуації.

Єдиний надійний шлях протистояти таким катаклізмам у майбутньому – це закласти основу для орієнтованого на експорт сільського господарства, яке має бути здатним стабільно виробляти чистий продовольчий надлишок у наступні роки та десятиріччя. Водночас не слід зневажати і нехтувати поступовою розбудовою і розвитком внутрішнього ринку перероблення зернової продукції. Україна має стати не стільки на шлях сировинного забезпечення світу зерном, скільки спробувати поступово вийти на позиції провідних експортерів готових продуктів переробки зерна.

Єдиною перспективою збільшення конкурентоспроможності виробництва є застосування національними виробниками продукції високоефективних та передових технологій. Саме це надасть їм перспективу в умовах конкурентної боротьби здійснювати діяльність на національному та міжнародному ринках.

Ринок зерна як внутрішній, так і зовнішній, і суміжні з ним ринки були і залишаються одними із найважливіших ринків держави. Важливість їх нормального функціонування особливо посилюється зараз, коли вітчизняна агропромислова галузь стає одним із вирішальних інструментів не тільки у подоланні кризових явищ в економіці, а й стратегічною ланкою гідної участі України у світовій економічній конкуренції [5, с. 175].

Зміни зовнішньоекономічної політики України в напрямі до більш тісної економічної інтеграції з країнами ЄС, вступ до СОТ та інші зовнішні та внутрішні чинники обумовили останнім часом розвиток торгівлі у всіх сферах виробництва товарів і послуг. Як свідчать статистичні дані загальний обсяг торгівлі України в період 2006-2010 рр. в середньому склав 123,7 млрд. дол. США, з яких на експорт припадало 47,7%. За період з 2006 р. по 2010 р. обсяг експортних операцій зріс на 37,7%.

Аналіз товарної структури експорту показує, що в структурі торгівлі товарна продукція у 2010 р. становила 90,6%, а вся продукція АПК – 15,7 млрд. дол. США, що становить 14,0%. Її товарна структура представлена в табл. 1.

Згідно з наведеними даними, найбільша частка аграрної продукції у структурі належить II товарній

Таблиця 1

Товарна структура експорту продукції АПК України, млн дол. США

Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Продукція АПК	4712,6	6287,0	10837,6	9514,9	9936,0	13740,7
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	396,5	747,2	796,3	596,0	771,4	936,6
II. Продукти рослинного походження	1950,5	1726,5	5577,4	5034,9	3976,2	5532,1
07 овочі, коренеплоди	86,7	70,7	81,9	159,4	119,2	132,9
08 їстівні плоди і горіхи; цитрусові	151,6	141,5	172,0	176,5	208,8	217,3
09 кава, чай, прянощі	3,9	5,0	7,1	7,4	9,9	14,0
10 зернові культури	1353,7	763,7	3703,8	3556,2	2467,1	3617,2
11 продукція борошно-мельно-круп'яної промисловості	36,3	73,7	180,3	89,7	80,8	111,2
12 насіння і плоди олійних рослин	314,3	666,8	1426,2	1040,4	1085,7	1434,8
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	971,4	1718,0	1945,7	1796,0	2617,3	3396,4
IV. Готові харчові продукти	1394,2	2095,3	2518,2	2088,0	2571,1	2939,0

Джерело: дані Держкомстату України

Таблиця 2

Показники експорту зерна з України у 2008-2011 рр.

Культури	2008-2010 рр.			2011 р.		
	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол.	Середня ціна, дол./т	Обсяг, тис. т	Вартість, млн дол.	Середня ціна, дол./т
Всі зернові	18595,9	3242,5	174,4	14149,3	3617,2	255,6
у тому числі пшениця	8418,2	1430,0	169,9	4097,3	1070,3	261,2
Жито	33,1	3,6	108,8	6,3	1,5	239,3
Ячмінь	5338,3	958,5	179,6	2144,7	537,6	250,7
Овес	11,4	1,8	157,9	0,4	0,1	384,4
кукурудза	4680,9	823,0	175,8	7806,3	1982,7	254,0
інші культури	114,0	25,6	224,6	94,3	25,0	265,1

Джерело: Розраховано за даними митних органів

групі експорту – 5532,1 млн. дол. США, або 40,3%. На зернові культури в цій групі припадає 65,4%. У 2011 р. експорт зерна порівняно з попереднім роком склав 3617,2 млн. дол. США, або зріс у 1,5 рази, а порівняно до 2009 р. – на 2,0%. Водночас частка зерна у загальному обсязі реалізованої агропродукції склала у 2011 р. склала 26,3%.

Отже, зміцнення торгівлі України на міжнародному ринку в значній мірі залежить від формування експортного потенціалу.

Що стосується експорту зерна з України, то їх показники наведені у таблиці 2.

Отже, підрахунки показують, що за три роки Україна експортувала 55,8 млн. т зерна, в якому частка пшениці складала 38,2%, ячменю – 28,7% і кукурудзи – 25,2% на решту культур припадає близько 8,0% всього експорту. Вартість всього реалізованого за цей період зерна склала 9727,6 млн. дол. США, або по 174,4 дол. за 1 т. Одразу зазначимо, що близькими до вищевказаних середньорічних були показники 2011 року – 14149,3 тис. т. Проте, цінова кон'юнктура була значно кращою. За реалізоване зерно зернотрейдери отримали 3617,2 млн. дол., або по 255,6 дол./т.

Торговельні зв'язки, пов'язані з наявністю значних експортних ресурсів зерна, зумовили широку географію експорту (понад 100 країн світу). Проте, переважна частина зерна традиційно експортується у країни Азії – 59,7%, Африки – 33,1% і Європи – 5,6%.

Разом з тим аналіз показує, що основні обсяги експорту за їх вартісним показником припадають на 15 країн світу – 88,7%. Серед них Єгипет – 15,5%, Іспанія – 14,5%, Саудівська Аравія – 13,0%, Ізраїль – 5,1% та ін. (рис. 1).

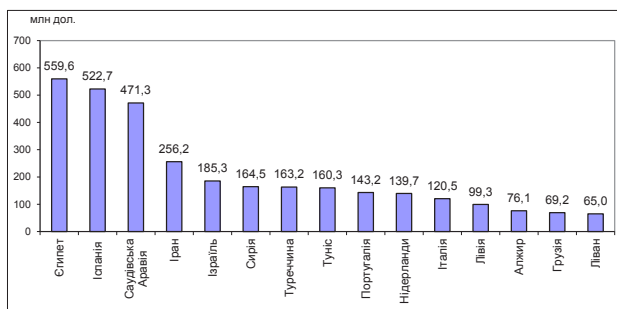


Рис. 1. Показники обсягу експорту зерна основними країнами-імпортерами за 2011 р., млн дол. США

Окремо зазначимо, що Україна все в більшій мірі виходить на зерновий ринок країн ЄС. Підрахунки показали, що за останні три роки (2009-2011 рр.)

в країні ЄС було експортовано 8248,6 тис. т, або 15,2%, в тому числі в Іспанію – 4589,3 тис. т, або 8,5% всього експорту України. До числа інших країн відносяться також Португалія, Італія, Нідерланди.

Слід підкреслити, що порівняно з країнами ЄС країни СНД значно поступаються обсягами закупок зерна в Україні. Зокрема, загальний його 3-річний обсяг становив лише 1072,3 тис. т.

Висновки з проведеного дослідження. З вищевказаного можна зробити висновок, що зерновий ринок країн ЄС щодо країн СНД більш привабливий, в першу чергу з позицій кількісного виміру обсягу експорту. Досить зазначити, що суттєво в кращий бік відрізняється і видова структура експорту зерна країнами ЄС.

Ефективне формування та функціонування ринку зерна, конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств на зовнішньому ринку можливі лише за умови комплементарності ринкового саморегулювання з державними методами підтримки виробників зерна, що узгоджуються з вимогами СОТ [1, с. 183].

Якість та ціна зерна на ринку є головними факторами, що визначають рівень його конкурентоспроможності. Щодо українського зернового ринку, то він конкурентний, на якому присутня велика кількість суб'єктів ринку. Тому в умовах конкурентної боротьби зерновиробникам необхідно приділяти значну увагу якості виробленої продукції, для того щоб здійснити її реалізацію за найвигіднішою ціною та у потрібних обсягах. Суперництво за якістю змушує виробників приділяти значну увагу питанню щодо удосконалення виробленої продукції.

Для забезпечення конкурентоспроможності зерна вітчизняних виробників на світовому ринку вітчизняні стандарти повинні бути ідентичними з європейськими та міжнародними, а також треба організувати незагрозований та привабливий інвестиційний клімат.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дорофей Т. Ю. Формування конкурентоспроможності та якості ринку зерна в регіоні / Т. Ю. Дорофей // Вісн. Хмельн. нац. ун-ту. – 2010. – Т. 1, № 2. – С. 183-186.
2. Експорт зернових зростає на півмільйона тонн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ubr.ua/fullnews/ukr/eksport_zernovyh_vozvrastet_na_polmilliona_tonn-26802.
3. Кваша С. М. Механізм державної підтримки сільськогосподарського виробництва та шляхи його удосконалення : монографія / Кваша С. М., Витвицька О. Д., Наконечна К. В. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – С. 390.
4. Лімаренко С. М. Перспективи розвитку зернового комплексу Луганської області в контексті вступу України в СОТ [Електрон-

- ний ресурс] / С. М. Лімаренко // Науковий вісник ЛНАУ. – 2009. – Вип. 5. – Режим доступу :
 5. www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/...5/.../S.M._Limarenko.pdf.
6. Рогоза К. Г. Українське зерно на експорт: внутрішні та зовнішні проблеми / К. Г. Рогоза // Вісн. Хмельн. нац. ун-ту. – 2009. – Т. 2, № 6. – С. 175-178.

УДК 635:631. 524. 17

Рудь В.П.
 кандидат економічних наук,
 старший науковий співробітник
 Інституту овочівництва і баштанництва
 Національної академії аграрних наук України

ОВОЧЕВИЙ РИНОК. АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена питанням розвитку овочевого ринку. Розглянуто аспекти формування продовольчої безпеки України на основі оцінки рівнів виробництва і споживання, обсягів експорту та імпорту. Визначено напрямки розвитку галузі на перспективу.
Ключові слова: продовольча безпека, овочівництво, динаміка виробництва, споживання, інноваційний розвиток.

Рудь В.П. ОВОЩНОЙ РЫНОК. АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Статья посвящена вопросам развития овощного рынка. Рассмотрены аспекты формирования продовольственной безопасности Украины на основе оценки уровней производства и потребления, объемов экспорта и импорта. Определены направления развития отрасли на перспективу.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, овощеводство, динамика производства, потребление, инновационное развитие.

Rud V.P. VEGETABLE MARKET. FOOD SAFETY ASPECTS OF UKRAINE

Article is devoted to the development of the vegetable market. Considered aspects of food safety in Ukraine based on estimates of levels of production and consumption, exports and imports. The directions for the future development of the industry.

Keywords: food security, horticulture, dynamics of production, consumption, innovation development.

Постановка завдання. Необхідність забезпечення продовольчої безпеки України вимагає підтримання відповідного рівня продовольчого самозабезпечення, що передбачає використання державної підтримки та наукового супроводу виробництва сільськогосподарської продукції та вживання заходів контролю імпортової продукції з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції. На даний час Україні вдається балансувати на межі забезпечення населення продуктами харчування, незважаючи на неефективне виробництво в умовах практичної відсутності державної підтримки. В таких умовах стає необхідним визначення ключових секторів сільськогосподарства та стимулювання їх розвитку, в т. ч. на державному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у теорію і практику забезпечення продовольчої безпеки України внесли такі фахівці, як: В.Я. Месель-Веселяк, С.М. Кваша, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин, В.В. Писаренко, О.В. Ульянченко, К.П. Голікова, В.Є. Крупін та ін. Проте дослідження цієї проблеми не повністю відповідає поточним потребам забезпечення продовольчої безпеки. Необхідність вирішення зазначених питань, послужило основою для вибору теми дослідження даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від стану агропромислового комплексу безпосередньо залежить рівень продовольчої безпеки України. За даними ФАО Стат, Україна входить до п'ятірки держав, в яких на 100 жителів припадає понад 50 га ріллі. Після таких великих за територією країн світу, як США, Росія та Канада, Україна посідає четверте місце і володіє 42,8 млн. га сільськогосподарських угідь, з яких 33,3 млн. га зайнято безпосередньо під ріллею [3, с. 234]. Нині в АПК зосереджено більше

половини виробничих фондів, виробляється близько 50% ВВП, дві третини товарів народного споживання, працює майже 40% населення. На тлі руйнації агропромислового комплексу та його ресурсного потенціалу відбувається зниження рівня продовольчої безпеки. Для оцінки аспектів формування продовольчої безпеки необхідно оцінити динаміку розвитку виробництва основних видів сільськогосподарської продукції (табл. 1).

Успішний процес євроінтеграції України в світове економічне співтовариство неможливий без координації зусиль з виробництва якісної та безпечної овочевої продукції. Потенціал України у цьому аспекті досить значний. Так, кілька років тому, коли український ринок овочевої продукції почав динамічно розвиватися, європейські виробники були стурбовані появою важливого конкурента, який за їх прогнозами, міг забезпечити Європейський Союз дешевою овочевою продукцією [1, с. 171]. Проте і до сьогодні цього не відбулося, внаслідок недостатніх інвестиційних вкладень у галузь. Тому, вітчизняне овочівництво і надалі залишається не конкурентоздатним на світовому овочевому ринку.

Овочепродуктовий підкомплекс – одна з важливіших складових АПК. Овочівництво і баштанництво належить до п'ятірки галузей, що формують сучасну спеціалізацію рослинництва України, адже частка овоче-баштанної продукції у вартісній структурі валової продукції рослинництва становить 20,7%, наряду із зерновими культурами – 21,1%. В останній час галузь овочівництва демонструє високі темпи розвитку, адже абсолютний приріст за останні 12 років найвищий серед інших операторів ринку і складає 4620 тис. тонн.